

1. NHÀ TRUYỀN GIÁO GỒNNG MỘU CẢ THẾ KỶ 17

Theo một số số liệu, Linh Mục Alexandre de Rhodes - giáo sĩ Đệ C-L - sinh năm 1591. Một số số liệu khác ghi năm 1593.

Chúng tôi xin giới thiệu nét đặc thù của nhà truyền giáo, có công rất lớn đối với Giáo Hội Công Giáo và nhân loại, đối với dân tộc Việt Nam, vì Cha đã khai sinh ra chữ Quốc Ngữ.

Linh Mục Alexandre de Rhodes, sinh tại Avignon, miền Nam nước Pháp. Alexandre gia nhập Tập Viện dòng Tên tại Roma vào thời kỳ công cuộc truyền giáo cho các dân tộc đang trên đà phát triển rất mạnh. Tuy nhiên, cùng với đà tiến này, Giáo Hội Công Giáo cũng gặp sự kháng cự vũ bão của chính quyền các dân tộc để rao giảng Tin Mừng. Vì thế, bên cạnh nhiệt tâm truyền giáo, còn phải có mưu mẹo mưu lược minh chứng cho Đấng Chúa GIÊSU KITÔ của các vị thánh sai tiền khởi.

Trong bối cảnh đó, Cha Alexandre de Rhodes đã xin và được Bề Trên chấp thuận đi truyền giáo tại Nhật Bản.

Ngày 4-4-1619, Cha lên đường với sự tuổi 26, cùng với kiến thức khá sâu rộng thiên văn học và toán học.

Cha Alexandre có thân hình cường tráng, bíu lực sức khoẻ dồi dào và tâm tình tươi trẻ. Nhờ Cha, nơi bắt đầu tính toán quan, luôn nhìn khía cạnh tích cực của vấn đề. Cha thích nghi nhanh chóng với môi trường sống. Cha cũng giản dị tự nhiên trong giao tiếp với người khác. Ngoài ra, Cha có tinh thần linh động, trí nhớ dẻo dai và tâm hồn bao dung. Nhân loại, Cha có tầm lòng nhiệt thành, không bao giờ lùi bước trước khó khăn hoặc gian nguy.

Ngay từ xuân trường, Cha Alexandre biết quên mình đi đến với người khác và dấn dằng chấp nhận người khác. Với tất cả đức tính cao quý ấy, Cha Alexandre de Rhodes trở thành nhà truyền giáo giỏi nhất và là một trong những vị thánh sai vĩ đại nhất của Giáo Hội Công Giáo.

Nhờ Cha mà thế giới Tây phương thời đó hiểu rõ, không phải cái nghèo đói hoặc kém văn minh của các dân tộc Châu Á lôi kéo sự chú ý của các vị thánh sai, cho bằng, chính nét đẹp cao quý tinh thần của các dân tộc Á Châu đã thu hút và khơi động nhiệt tâm tông đồ của các nhà truyền giáo..

Trước tiên, Cha Alexandre de Rhodes chấp nhận tại Goa, để chỉ cần hai tuần đi chân lên đất Nhật Bản. Nhờ tình hình bách hại Kitô-Giáo đối với đây khi các Bề Trên bước lòng chấp thuận Cha đi Trung Quốc. Cha lên tàu đi Macao. Nhờ kiến thức của Trung Quốc, Cha ghi lại những nét:

- Người Trung Hoa rất ngạc nhiên khi nhìn thấy bên đất chúng tôi với. Trung Quốc vĩ đại của họ chỉ là một chốn nhỏ trong vũ trụ trái đất bao la. Trái lại, nơi bên đất trái đất hình vuông do họ

vã, Trung Quãc näm chính giãa, đúng nhä tên gãi. Sau đó, hã vã biän näm bên dãi Trung Quãc, trong đó rãi rác mãy đäo nhã, và hã đã tên: Âu Châu, Châu Phi và Nhãt Bãn...

6 năm truyãn giáo tãi Goa và tãi Macao, tuy hãi ngãn ngãi, cũng đã giúp Cha Alexandre de Rhodes có cái nhìn đãc đáo và đúng đãn nhãt cãa vã thãa sai vào thã kã 17. Cha viãt:

- Chúng ta thãng tã ra quý chuãng nhãng ngãi ngoãi giáo. Nhãng khi hã trã thành Kitô-hãu, chúng ta không đoái hoài đãn hã nãa. Thãm chí còn bãt ngãi i theo đäo phãi tã bã y phãc đãa phãng. Chúng ta đâu biãt rãng, đây là đòi buãc quá khãt khe, mà ngay cã THIÊN CHÚA, Ngài cũng không đòi buãc!

Chúng ta ngăn cãn ngãi ngoãi giáo, không cho hã cã hãi dã dàng gia nhãp Giáo Hãi Công Giáo. Riêng tôi, tôi cã cã phãn đãi nhãng ai muãn bãt buãc ngãi i đàn ông Trung Hoa, khi theo đäo, phãi cãt bã mái tóc dài hã vãn đã, y nhã các phãn trong xã. Hành đãng nhã thã, chúng ta gây thêm khó khăn cho các nam tín hãu Trung Hoa, mãt khi theo đäo Công Giáo, không còn tã do đi lãi trong xã, hoãc tìm đãc dã dàng công ăn viãc làm. Phãn tôi, tôi xin giãi thích rãng, đãu kiãn đã trã thành Kitô-hãu là phãi tã bã lãm lãc, chã không phãi cãt bã tóc dài.

Suy tã cãa Cha Alexandre de Rhodes làm nãi bãt ý tãng và phãng pháp tuyãt diãu cãa mãt vã thãa sai khôn ngoan, biãt phân biãt đâu là đòi buãc chính yãu cãa Phúc Âm và đâu chã là lãi ích riêng tã cãa Âu Châu. Nhãng phãi đãi mãi đãn 40 năm sau, 1659, nghĩa là mãt năm trãc khi tã trãn, Cha Alexandre mãi trông thãy phãng pháp truyãn giáo cãa mình đãc Tòa Thánh chính thãc công nhãn. Trong văn thã gãi các Giám Mãc tiên khãi cãa Hãi Thãa Sai Paris, Bã Truyãn Giáo Các Dân Tãc viãt:

- Đãng mãt công thuyãt phãc các dân tãc Á Châu phãi tã bã các lã nghi và tãp tãc cãa hã. Không gì ngu xuãn cho bãng, muãn biãn đãi ngãi i Trung Hoa thành ngãi i cãa mãt quãc gia Châu Âu nào đó! Đãng tìm cách đãa các tãp tãc cãa chúng ta vào xã sã cãa hã, nhãng chã đãa vào đó Đãc Tin. Đãc Tin không hã xãa trã cũng không làm tãn thãng các nghi lã cùng các tãp tãc, miãn là các tãp tãc và nghi lã này không quá xãu xa.

2. CHA ALEXANDRE DE RHODES - GIÁO SĨ ĐãC-Lã - THãA SAI TãI VIãT-NAM

Sau 6 năm giãng đäo tãi Goa và Macao, vì thãi cuãc biän chuyãn, Bã Trãn lãi chã đãnh Cha Alexandre de Rhodes đi Viãt Nam.

Đãu năm 1625, Cha Alexandre cùng vãi 4 Linh Mãc dòng Tên và mãt tín hãu Nhãt-Bãn, cãp bãn Hãi-An, gãn Đà-Nãng. Cha bãt đãu hãc tiãng Viãt và chãn tên Viãt là ĐãC-Lã. Thãy đãy tiãng Viãt cho Cha là mãt thiãu niên trãc tuãi 10-12. Đây là mãt cãu bé thông minh. Cha ĐãC-Lã vô cùng mã mãn khi nói vã vã thãy tí hon:- Chã trong vòng 3 tuãn lã, chú bé đã đãy tôi hãc biãt tãt cã các cung giãng khác nhau cãa tiãng Viãt và cách thãc phát âm cãa tãng chã. Cãu không hã có kiãn thãc gì vã ngãn ngữ Châu Âu, thã mà, cũng trong vòng 3 tuãn lã này, cãu có thã hiãt tãt cã nhãng gì tôi muãn đãn tã và muãn nói vãi cãu. Đãng thãi, cãu hãc đãc hãc viãt tiãng La-tinh và có thã giúp lã. Tôi hãt sãc ngãc nhiên trãc trí khôn minh mãn và trí nhã đäo dai cãa cãu bé. Sau đó, cãu trã thành thầy giãng giúp viãc các Cha truyãn giáo và là đãng cã tông đã hãu hiãu trong viãc loan báo Tin Mãng nãi quê hãng Viãt Nam thân yêu cãa Thãy và nãi vãng

qu  c Lào l ng gi  ng.

T  đó, Việt Nam trở thành qu  h  ng th  hai c a Cha Alexandre de Rhodes, t c giáo sĩ Đ c-L . Tuy nhiên, duyên n  của Cha đ i v i qu  h  ng Việt-Nam, không xuôi ch y và v n toàn. Cu c đ i truy n giáo th t b p b nh và v  cùng trôi nổi. Trong v ng 20 năm, Cha b  tr c xu t đ n 6 l n. Nh ng sau c  6 l n  y, Cha đ u tìm cách tr  l i Việt Nam khi c  h i cho phép. Sau này, khi v nh vi n t  bi t Việt Nam, Cha đau đ n th  nh n:

- Trái tim tôi v n c n   l i n i đó!

Ch nh tinh y u đ c bi t Cha dành cho Việt Nam gi i th ch cho s  thành công của Cha, trong l nh vực truy n đ o cũng nh  trong l nh vực ng n ng , v n h a.

Thời gian Cha Đ c-L  gi ng đ o t i Việt Nam cũng là th i k  các Cha th a sai dòng Tên hoạt động r t h ng say và h u hi u. Riêng Cha Đ c-L , Cha truy n đ o t  Nam ra B c. Cha k  l i công cuộc truy n giáo t i B c Ph n:

- Khi chúng tôi vừa đ n kinh đô B c K , t c khác nhà vua truy n l nh cho tôi phải xây m t nhà ở và m t nhà th  th t đ p. Dân chúng tu n đ n nghe tôi gi ng đ o đ ng đ n n i, tôi phải gi ng đ n 4 ho c 6 l n trong m t ngày. Người ch  vua và 17 người thân trong gia đ nh vua xin l nh nh n b t  ch R a T i. Nhi u t ng l nh và binh sĩ cũng xin theo đ o. Nh ng đ u làm tôi ngạc nhiên nhất là th y các v  s  đ  mau m n t  b  b t th n đ  theo đạo Công Giáo. T t c  đ u d  d ng ch p nh n khi tôi gi i th ch cho h  hi u giáo lý Công Giáo rất phù hợp với lý trí và l ng tâm con người. Các t n h u Công Giáo Việt Nam c  Đ c Tin v ng ch c đ n đ , không g i c  th  rút Đ c Tin ra kh i lòng h . Nhi u người ph i đ i b  su t 15 ngày đ ng đ  đ c x ng t i hoặc tham dự Thánh L .. Nh ng ph i thành th t mà n i, tôi không th  chu toàn cách t t đ p m i công t c truy n đ o này, nếu không c  tr  giúp tuy t v i của các th y gi ng. V  nh n th y mình là Linh Mục duy nhất giữa m t cánh đ ng truy n đ o bao la, nên tôi ch n trong s  các t n h u, nh ng thanh niên không l p gia đ nh và c  lòng đ o đ c s u xa cũng nh  c  nhiệt tâm rao giảng Tin M ng, đ  giúp tôi. Nh ng người này công khai th  h a s  d ng hi n cuộc đ i đ  ph ng s  Ch a, ph c v  Giáo H i, s  không l p gia đ nh và s  v ng l i các Cha th a sai đ n Việt Nam truy n đ o. Hi n t i c  t t c  100 th y gi ng đ ng đ c th  hu n trong ch ng vi n và đ c các t n h u trang tr i m i ph i t n. Nh ng r i, Cha Đ c-L  không đ c   m i n i qu  h  ng Việt Nam Cha h ng y u m n. Năm 1645, Cha b  Ch a Nguy n v nh vi n tr c xu t kh i Việt Nam.

Khi tr  l i  u Ch u, Cha Đ c-L  v n đ ng m i kh  n ng hi u bi t v  công cuộc rao giảng Tin M ng t i   Châu, đ  xin Tòa Thánh g i các Gi m Mục truy n giáo đ n   Châu, đ  các ng i c  th  truy n ch c Linh M c cho các th y gi ng b n x . C  th  trong thời kỳ này, nh ng bài gi ng thuy t h ng h n của Cha Đ c-L  n i đ t Ph p đ  g y ch n đ ng m nh trong tâm h n các t n h u Công Giáo Pháp và đ  g i h ng cho việc thành l p H i Th a Sai Paris.

3. CHA ALEXANDRE DE RHODES - GIÁO S  Đ C-L  - KHAI SINH CH  QU  C NG 

Năm 1651, ch  Qu c Ng  do Cha Alexandre de Rhodes, giáo sĩ Đ c-L , c u mang, chính th c ra đ i t i nh  in Vatican. Đó là cu n t  đ n VI T-B -LA.

Năm 1961, nhân c̣ hành 300 năm ngày qua đ̣i c̣ a Cha Đ̣c-Ḷ, nguỵt san "MISSI", do các Cha Dòng Tên ng̣̣ i Pháp đ̣i u khị n, dành tṛ n ṣ tháng 5 đ̣ ṭ ng nị m và ca ṭ ng Cha Đ̣c-Ḷ, nhà truỵ n giáo vĩ đ̣i c̣ a Giáo Ḥi Công Giáo Hoàn Vũ nói chung và c̣ a Giáo Ḥi Công giáo Vịt Nam nói riêng.

Cha Đ̣c-Ḷ qua đ̣i ngày 5-11-1660, ṭ i thành pḥ Ispahan, bên Ba-Ṭ, ṭ c là sau 15 năm chính tḥ c ḅ tṛ c xụt kḥ i Vịt Nam. Nguỵt san "MISSI" nói ṿ công trình khai sinh cḥ qụ c ng̣ ṿ i ṭ a đ̣: "Khi cho Vịt-Nam các ṃ u ṭ La-tinh, Cha Alexandre de Rhodes đ̣ a Vịt-Nam đi tṛ̣ c đ̣ n 3 tḥ ḳ".

Tị p đ̣ n, ṭ MISSI vịt:

... Khi chính tḥ c xác đ̣ nh ṃ u ṭ, ḅ ng cách cho ra đ̣i ṭ i Roma ṇ i nhà in Vatican, quỵ n ṭ đ̣i n đ̣ u tiên và các sách đ̣ u tiên ḅ ng cḥ qụ c ng̣, Cha Alexandre de Rhodes đã gị i phóng ṇ̣ c Vịt Nam.

... Tḥ t ṿ y, gị ng nḥ Nḥ t-Ḅ n và Trị u-Tiên, ng̣̣ i Vịt-Nam luôn luôn ṣ đ̣ ng cḥ vịt c̣ a ng̣̣ i Tàu và ḅ nô ḷ vì cḥ vịt này. Cḥ ṃ i cách đây không lâu, ng̣̣ i Trị u-Tiên ṃ i cḥ bị n ra cḥ vịt riêng c̣ a ḥ. Còn ng̣̣ i Nḥ t thì, sau nhị u ḷ n tḥ nghị m, pḥ i bó tay và đành tṛ ṿ ṿ i ḷ i vịt ṭ ng hình bị u ý c̣ a ng̣̣ i Tàu.

... Trong khi đó, ng̣̣ i Tàu c̣ a Mao-Tṛ ch-Đông đang tìm cách dùng các ṃ u ṭ La-tinh đ̣ cḥ bị n ra cḥ vịt c̣ a mình, nḥ ng cho đ̣ n nay ṿ n cḥ a thành công. Ṿ y mà dân ṭ c Vịt Nam, nḥ công ̣ n Cha Alexnadre de Rhodes Đ̣c-Ḷ, tị n ḅ tṛ̣ c ng̣̣ i Tàu đ̣ n 3 tḥ ḳ!

... Dĩ nhiên, không pḥ i cḥ riêng Cha Đ̣c-Ḷ kḥ i x̣ ng ra cḥ qụ c ng̣.

Tṛ̣ c đó, các Cha tḥ a sai dòng Tên ng̣̣ i Ḅ -Đào-Nha ̣ Macao nghĩ ra ṃ t ṣ phát âm tị ng Vịt, vịt ḅ ng các ṃ u ṭ La-tinh ṛ i. Tuy nhiên, Cha Đ̣c-Ḷ là ng̣̣ i đ̣ a công trình cḥ bị n cḥ qụ c ng̣ đ̣ n cḥ ḳ t thúc vĩn vịn và thành công, ngay ṭ năm 1651, là năm cụ n ṭ đ̣i n VỊT-Ḅ -LA, chào đ̣i. Đây cũng là năm sinh chính tḥ c c̣ a cḥ Qụ c Ng̣. Và cụ c khai sinh đ̣i n ra ṭ i Roma, ṇ i nhà in Vatican. Chính ṇ i nhà in Vatican mà Vịt Nam nḥ n đ̣̣ c cḥ vịt c̣ a mình.

... Đã ṭ lâu đ̣i, ng̣̣ i Vịt Nam vịt ḅ ng cḥ Tàu, họ c ḅ ng cḥ Nôm, do ḥ sáng cḥ ra. Nḥ ng đa ṣ ng̣̣ i Vịt Nam không tḥ đ̣ c và vịt đ̣̣ c cḥ Tàu, vì theo ḷ i Cha Đ̣c-Ḷ, Tàu có đ̣ n 80 ngàn cḥ vịt khác nhau. Các nhà truỵ n giáo đ̣ u tiên khi đ̣ n Vịt Nam, ḅ t đ̣ u dùng ṃ u ṭ La-tinh đ̣ vịt ḷ i âm gị ng mà ḥ nghe đ̣̣ c ṭ tị ng Vịt. Khi Cha Đ̣c-Ḷ đ̣ n Vịt Nam, có ṃ t ṣ phát âm tị ng Vịt đ̣̣ c vịt ḅ ng cḥ La-tinh ṛ i. Vì tḥ, có tḥ nói ṛ ng, công trình sáng ṭ o ra cḥ qụ c ng̣ tṛ̣ c tiên là công trình chung c̣ a các nhà tḥ a sai ṭ i Vịt Nam. Nḥ ng khi chính tḥ c in ra công trình kḥ o c̣ u cḥ vịt tị ng Vịt c̣ a mình, là cùng lúc, Cha Đ̣c-Ḷ khai sinh ra cḥ vịt này, ban đ̣ u đ̣̣ c các nhà truỵ n giáo ṣ đ̣ ng, sau đó, đ̣̣ c toàn tḥ dân Vịt-Nam dùng và bị n nó thành cḥ qụ c ng̣. Ṭ t c̣ các ṇ̣ c thụ c mị n Vịn Đông ṭ đó ̣̣ c ao đ̣̣ c có cḥ vịt cho qụ c gia mình y nḥ cḥ qụ c ng̣ này ṿ y!

Trên đây là phần trích dẫn từ nguyên t san "MISSI".

V phần Cha Đ c-L, chính Cha viết v ngôn ngữ c a m t dân t c mà Cha r t m m n nh sau:

- Khi tôi v a đ n Nam K và nghe ng i dân b n x nói, đ c bi t là ph n, tôi có c m t ng mình đang nghe chim hót líu lo, và tôi đâm ra ngã lòng, vì nghĩ r ng, có l không bao gi mình h c nói đ c m t ngôn ngữ nh th ! Thêm vào đó, tôi th y hai Cha Emmanuel Fernandez và Buzomi, khi gi ng, ph i có ng i thông đ ch l i. Ch có Cha Francois Pina là hi u và nói đ c ti ng Vi t, nên các bài gi ng c a Cha Pina th ng đem l i nhi u l i ích h n là c a hai Cha Fernandez và Buzomi. Do đó tôi t ép bu c mình ph i đ n m i kh năng đ h c cho đ c ti ng Vi t. M i ngày tôi chăm ch h c ti ng Vi t y nh ngày x a tôi h c môn th n h c ở Roma. Và nh n Chúa giúp, ch trong vòng 4 tháng, tôi h c bi t đ ti ng Vi t đ có th gi i t i và sau 6 tháng, tôi có th gi ng đ c b ng ti ng Vi t. K t qu các bài gi ng b ng ti ng Vi t l i ích nhi u h n các bài gi ng ph i có ng i thông đ ch l i.

("MISSI", Mai/1961, trang 147-173).(Radio Vatican)